

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
УКРАЇНИ

ПИЛИПЕЙ ЛЕОНІД ПЕТРОВИЧ

УДК 796.011.3:378

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Спеціальність 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий консультант

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Круцевич Тетяна Юріївна, Національний університет фізичного виховання і спорту України, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор **Шиян Богдан Михайлович**, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, завідувач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання;

доктор біологічних наук, професор **Лизогуб Володимир Сергійович**, Черкаський національний університет, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання та спортивних ігор, директор НДІ фізіології ім. Михайла Босого;

доктор медичних наук, старший науковий співробітник
Іващенко Сергій Миколайович, Національний університет фізичного виховання і спорту України, доцент кафедри гігієни та екології

Захист дисертації відбудеться “29” червня 2011 р. о 12 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України за адресою: 03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України за адресою: 03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1.

Автореферат розісланий “ ___ ” _____ 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.В. Коробейников

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах характеризується інтенсифікацією процесу навчання, психічною насиченістю, недостатнім обсягом рухової активності, і як наслідок, недостатнім рівнем фізичної підготовленості, стану здоров'я, професійної трудової діяльності спеціалістів необхідного профілю (В.І. Носков, 2002; С.В. Остроушко, 1999; Б.М. Шиян, 2006).

Фізична і розумова працездатність студента мають спільну фізіологічну основу систем забезпечення, які пов'язані між собою (Н.А. Бернштейн, 1947; С.М. Івашенко, 2008; В.І. Лизогуб, 2010). Тому низький рівень психофізіологічної підготовки може негативно впливати на ефективність засвоєння навчальних програм із спеціальності, а в подальшому – на можливість бути працездатним спеціалістом.

Загальна фізична підготовка забезпечує готовність до трудової діяльності взагалі. ППФП спрямована на підготовку до конкретної трудової діяльності.

Аналогічний підхід використовується при підготовці кваліфікованих спортсменів. Теорія і практика Олімпійського спорту підкреслює, що гарантією успіхів є сувора відповідність системи тренувань спортсменів високого класу специфічним умовам обраного для спеціалізації виду спорту. Загальна підготовка, як неспецифічна в її традиційному розумінні, перестала відігравати суттєву роль в тренуванні спортсменів високого рівня, і використовується переважно як засіб активного відпочинку (Р.Ф. Ахметов, 2006; М.М. Булатова, 1996; В.Н. Платонов, 2008). Вона набуває чітко вираженого базового характеру, стає тісно взаємопов'язаною як за завданнями, так і за змістом, з допоміжною і спеціальною підготовками. Навіть на ранніх стадіях багаторічного вдосконалення необхідні суворе погодження засобів і методів тренувань, співвідношення роботи різної спрямованості при дотриманні запланованої вузької спеціалізації (В.Н. Платонов, 2004). Тільки спеціалізована підготовка є запорукою успіхів як у спорті, так і у виробничій діяльності.

Реальна система фізичного виховання студентів, що склалася в державі, малоефективна (А.В. Домашенко, 2003; Р.Т. Раєвський, 2003; С.М. Яцюк, 2007). Вона не забезпечує психофізіологічну і професійну готовність випускників до виробничої діяльності та подальшого життя та потребує удосконалення. Слід зазначити, що більше 50 % студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовленості (С.С. Прапор, 2000), а більше половини випускників вищих навчальних закладів фізично неспроможні якісно працювати на виробництві (С.В. Халайджі, 2006).

Зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів, форми і методи фізичної культури та спорту для підвищення її ефективності з врахуванням вибраної спеціальності базуються на дослідженнях В.В. Беліновича, (1967), В.І. Ільїніча, (1999), Р.Т. Раєвського (2003).

Починаючи з 70-х років ХХ ст., кількість досліджень за даним напрямом невідмінно зростає (Є.А. Бондар, 1984; Т.А. Булавкіна, 1997; В.Н. Варванин, 1970; Н.Г. Верушкин, 1995; Г.В. Власов, 2010; В.Л. Волков, 2004; О.І. Подлесний, 2008).

Проблема професійної підготовки у ВНЗ досліджувалася при розробці професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ фізичної культури і спорту (О.Ю. Гаврикова, 2004; Р.П. Карпюк, 2005; М.А. Краснова 2002; С.Ю. Ніколаєв, 2004); за технічними спеціальностями (Р.Т. Раєвський, 2003; Р.М. Носова, 1987; С.А. Савчук, 2002); у навчальних закладах гуманітарного профілю (І.В. Манжалей, 1999, В.В. Романенко, 2003); в аграрних навчальних закладах (Д.М. Селиверстова, 1988; Л.В. Хрипко, 2003); курсантів у військових інститутах (І.П. Закорко, 2001; В.П. Леонетєв, 2000; В.В. Стулов, 2005; А.Г. Шалепа, 2002); студентів економічних спеціальностей (В.І. Блинов, 1967; Н.Н. Завидівська, 2002; С.В. Остроушко, 1999) з урахуванням їх морфофункціональних особливостей (Н.І. Фалькова, 2002).

Дослідження показують, що розроблено окремі аспекти теоретичних, методичних, організаційних основ. Автори, які досліджували проблему, розробляли проблему ППФП за окремими спеціальностями.

Професійно-прикладна фізична підготовка студентів з 1963 року включена окремим розділом у Державну програму фізичного виховання і є обов'язковим видом фізичної підготовки студентів.

Вищезазначене обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження, яке пов'язане з необхідністю теоретичного, методичного обґрунтування концептуальних основ професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ під час навчального процесу і виробничої діяльності, це також обумовлено вибір теми дослідження, його основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-дослідна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт наукового центру Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» на 1997-2005 рр. і Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту в межах теми «Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів» (3.1.8.3 п., № державної реєстрації 0106U010785, індекс УДК 796.011.3:378.1).

Роль автора полягає у науковому-методичному обґрунтуванні методичних підходів до побудови системи ППФП студентів ВНЗ, розробці сучасної інноваційної концепції ППФП студентів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити концепцію проектування та змісту ППФП студентів вищих навчальних закладів України залежно від їх професійного

спрямування для підвищення ефективності процесу фізичної підготовки спеціалістів відповідно до сучасних вимог виробництва.

- дослідити проблему організації ППФП студентів ВНЗ за літературними джерелами;
- визначити ефективність функціонування системи ППФП при вирішенні проблем підготовки фахівців;
- визначити передумови та перспективи формування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів за різними групами спеціальностей;
- систематизувати професійні вимоги до підготовки спеціалістів різних спеціальностей і розробити алгоритм програмування змісту професійно-прикладної підготовки студентів ВНЗ;
- розробити моделі, технологію розвитку фізичних якостей, які специфічні для різних груп спеціальностей;
- розробити концепцію проектування та змісту ППФП студентів ВНЗ;
- експериментально перевірити ефективність розробленого алгоритму проектування професійно-прикладної фізичної підготовки на прикладі студентів економічних спеціальностей.

Об'єкт дослідження – процес професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ.

Предмет дослідження – зміст теоретичного і методичного забезпечення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ.

Методологія дослідження. У процесі дослідження використані: положення теорії функціональних систем, заснованої П.К. Анохіном; теорія взаємодії в ієрархічних системах Н.А. Бернштейна; основні положення спортивного тренування М.М. Булатової, М.П. Матвеева, В.Н. Платонова; теорія самоорганізації, синергетики Г. Хакена, І. Пригожина; теорії і методики фізичного виховання Т.Ю. Круцевич, Л.П. Матвеева; основні психофізіологічні етапи, що розкривають їх системні якості, детермінацію динаміки, роль фізичної активності в їх гармонізації Н.М. Амосова; принципи гуманізації в історичних джерелах і сучасній інтерпретації в педагогічних, психологічних і філологічних аспектах О.В. Сухомлинського; педагогічні концепції неперервної професійної освіти, реалізації новітніх антропних технологій І.А. Зязюна; теорія пізнання, загальна теорія систем і системний аналіз Л. Берталанфі; теорія ймовірності й математична статистика Г. Крамера; основи теорії адаптації і закономірності її формування В.Н. Платонова; система контролю рухової діяльності людини В.А. Запорожанова, В.М. Заціорського, Т.Ю. Круцевич, Л.П.Сергієнко; фізіологія спортивної діяльності Д.Л. Костили, ДЖ. Х. Уілмора.

Під час виконання дисертаційної роботи використані такі методи дослідження: загальнонаукові – аналіз, синтез, узагальнення порівняння; соціологічні – анкетування, бесіда, експертна оцінка; педагогічні – спостереження, тестування, експеримент; медико-біологічні – антропометрія,

міотонометрія, рефлексометрія, електроенцефалографія і математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів

вперше:

- обґрунтовано особистісно-орієнтований підхід на основі антропних технологій проектування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ відповідно до спеціальності, та якісні характеристики за 6-ми групами спеціальностей;
- здійснено систематизацію напрямків підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах згідно з вимогами до психофізіологічних особливостей професійної діяльності, на основі якої відокремлено шість відповідних груп, а саме: інформаційно-логічна, екстремальна, творчо-образна, технічна, природничо-аграрна, комунікативна;
- обґрунтовано і розроблено концепцію проектування інноваційних технологій професійно-прикладної фізичної підготовки студентів шести груп спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, що обумовлює використання інтегрованої системи, яка спрямована на формування готовності до діяльності у рамках групи спеціальностей;
- здійснено теоретичне обґрунтування предметних функції ППФП студентів ВНЗ та принципи і шляхи системно-синергетичної реалізації проектування професійно-прикладної фізичної підготовки;
- розроблено методологічні підходи до проектування професійно-прикладної фізичної підготовки, методика розвитку спеціальних психофізіологічних якостей і технологію їх використання в системі програмування;

удосконалено:

- підходи до оцінювання кількісних характеристик основних інтегральних показників структури функціональної підготовки спеціалістів економічного профілю;
- систему і шкалу оцінок спеціальної фізичної підготовленості студентів з ППФП;
- методологічні засади формування особливостей мотивації студентів до занять фізичною культурою і спортом, які враховують стан рухової активності, рівень фізичного розвитку, соматичного здоров'я, взаємозв'язків між соматичним здоров'ям і фізичною підготовленістю;

набуло подальшого розвитку:

- визначення "професійно-прикладна фізична підготовка студентів" який в межах даного дослідження слід розглядати як процес спеціалізованого системно-синергетичного проектування засобів та методів загальної, спеціальної, фізичної та психофізіологічної підготовки студентів до професійної діяльності за групами спеціальностей;

- теоретичні підходи до стимулювання саморозвитку, активності студентів ще сприятимуть підвищенню рівня психофізіологічної підготовленості успішної професійної діяльності.

Теоретичне значення даного дослідження полягає в отриманні наукових даних про теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ з шести груп спеціальностей (комунікативної, творчо-образної, інформаційно-логічної, екстремальної, природничо-аграрної, технічної) як цілісної системи інтеграції зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на формування подальшої успішної професійної діяльності.

Теоретичне обґрунтування концепції проектування змісту ППФП дозволяє створювати навчальні програми з фізичного виховання для студентів визначених груп спеціальностей на базі новітніх інформаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні інноваційної програми ППФП, сучасних педагогічних технологій в систему роботи ВНЗ, які сприятимуть підвищенню ефективності системи ППФП при підготовці фахівців для народного господарства.

Результати досліджень впроваджені у навчальний процес з фізичного виховання ДВНЗ “УАБС НБУ” і його філіалів, ВНЗ Сумської області, що підтверджується актами впровадження, а також у навчальний процес НУФВСУ при підготовці спеціалістів з фізичного виховання.

Використання концептуальних підходів при проектуванні змісту професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ буде сприяти інтегруванню української освіти до європейського освітнього простору.

Особистий внесок здобувача полягає в постановці проблеми, визначенні напрямку дослідження, безпосередньо його організації, визначенні мети, об’єкта, предмета дослідження, проведенні педагогічного експерименту, аналізу, теоретичному узагальненні отриманих даних, розробці практичних рекомендацій і експериментальній перевірці інноваційних програм ППФП, впровадженні їх в практику. Особистий внесок у спільних публікаціях показано у списку робіт.

Апробація результатів дослідження. За матеріалами дослідження автор виступав з 26 науковими доповідями на різних конференціях і конгресах. Зокрема, зазначені матеріали були представлені й обговорені на таких конференціях і семінарах: міжнародна науково-практична конференція «Молодь третього тисячоліття: гуманітарні проблеми і шляхи їх розв’язання» (м. Одеса, 2000 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і перспективи розвитку фінансово-банківської системи України» (м. Суми, 2001 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позитивного знання» (м. Суми, 2002 р.); Міжнародний науково-практичний семінар «Актуальні питання розвитку фізичної культури і спорту серед населення та питання соціальної політики» (м. Суми, 2003 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічні основи навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти України» (м. Харків,

2004 р.); IX Міжнародний науковий конгрес «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (м. Київ, 2005 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (м. Дніпропетровськ, 2006 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Спорт, духовність і гуманізм у сучасному світі» (м. Донецьк, 2007 р.); Міжнародний науково-практичний семінар «Фізичне виховання у системі підготовки конкурентоспроможних фахівців» (м. Харків, 2007 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання вищої професійної освіти» (м. Донецьк, 2007 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (м. Дніпропетровськ, 2009 р.); XIV Міжнародний науковий конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх (м. Київ, 2010 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладені в монографії, 36 наукових працях, з них 23 опубліковані у спеціалізованих фахових виданнях, визнаних ВАК України.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладений на 436 сторінках, список використаних джерел складає 477 найменувань, з них 443 вітчизняних і країн СНД, 34 – іноземних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі "**Практична значимість професійно-прикладної фізичної підготовки студентів у системі підготовки фахівців для народного господарства**" приведений аналіз літературних і документальних джерел для визначення практичного значення ППФП, історичних передумов її формування та особливостей сучасного етапу побудови ППФП студентів. Літературні джерела, логіко історичний аналіз практики показують, що становлення і розвиток ППФП відбувалося на основі певних важливих теоретико-практичних положень. Встановлено, що в процесі ППФП успішно формується великий комплекс психофізіологічних особистих якостей, які необхідні спеціалісту в його професійній діяльності (С.В. Кальницький, 2003; Е.А. Остапенко, 2006; Р.Т. Раєвський, 2003; В.В. Романенко, 2003; Ю.П. Сергієнко, 2005).

В той же час встановлено, що високий рівень вимог, конкуренція, що панує у виробничій і соціальній сферах, показує, що психофізіологічна готовність більшої половини випускників ВНЗ України не відповідає запитам практики (А.В. Домашенко, 2003; С.С. Прапор, 2000; С.В. Халайджі, 2006).

При цьому у переважної більшості студентів немає ніякого інтересу до занять фізичним вихованням.

Виявлено, що необхідно вирішувати проблему переходу студентів зі стану управління, в стан самоуправління – одне з найважливіших завдань ППФП (М.Я. Белинський, 1989), що спрямоване на формування у здорових студентів

уявлення про нерозривну єдність успішної майбутньої діяльності і систематичних занять фізичними вправами.

Встановлено, що сучасні зміни техніко-технологічних засад виробництва, структури трудових зусиль і функціональної ролі людини, орієнтирів в економіці і політиці вимагають розробки ефективного програмно-нормативного забезпечення технологій організації ППФП студентів.

На даному етапі в практиці фізичного виховання студенти ВНЗ тільки починають розробляти окремі аспекти теоретичних, методичних і організаційних основ ППФП. Автори, які займалися цією проблемою, розробили головним чином ППФП за окремими спеціальностями. Нині існує проблема відсутності цілісної систем ППФП, тому що систематизовано лише окремі аспекти наукового знання.

Загальна концепція ще не сформована і відсутнє теоретико-методичне обґрунтування концептуальних основ ППФП студентів ВНЗ на сучасному етапі розвитку суспільства під час навчального процесу, виробничої діяльності. Тому розробка цих питань потребує ретельних теоретичних і експериментальних досліджень відповідно до мети та завдань роботи.

У другому розділі "**Методи та організація дослідження**", подано опис комплексу основних методів і засобів реалізації програми наукового дослідження, етапність в досягненні мети, дані про досліджуємий контингент та експериментальну базу.

Філософська, фундаментальна, методологія була вищим рівнем нашого дослідження, що визначало загальну стратегію принципів пізнання особливостей процесів в системі ППФП студентів ВНЗ, їх сфери діяльності як під час навчання, так і в період виробництва (Н.Г. Алексєєв, 1997; В. Андрущенко, 2002, 2007; О.В. Гнинюк, 2006; С.С. Гуревич, 1987).

Дослідження проводилися в період з 1997 по 2009 р.

Перший етап (1997-1998 рр.) спрямований на отримання емпіричних даних за допомогою соціологічних і загально наукових методів. Проведено анкетування і опитування 650 студентів УАБС НБУ, 210 випускників, 445 спеціалістів обласних відділень системи НБУ. Вивчено передовий досвід роботи ВНЗ України, Росії, Білорусії з проблем дослідження системи ППФП студентів.

Визначено проблемне поле ППФП, рівні теоретичних знань та практичних умінь, інтереси, мотиви студентів ДВНЗ "УАБС НБУ" різних спеціальностей і практика програмно-нормативного забезпечення ППФП студентів ВНЗ.

Досліджено і проаналізовано зв'язок між успішністю і рівнем розвитку професійних якостей з тижневим руховим режимом студентів ВНЗ.

На другому етапі (1998-2001 рр.) здійснено інформаційний пошук наукових літературних джерел, документальних матеріалів. Були використані загально-наукові дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння.

Проведений аналіз підґрунтя формування програмно-нормативних засад ППФП, напрямків підготовки спеціалістів у ВНЗ показав відсутність системи і систематизації груп спеціальностей. Досліджено характеристики професійних вимог до різних напрямків підготовки спеціалістів, встановлено загальні подібності та відмінності між спеціальностями одного напрямку підготовки, що дозволило обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження, окреслити об'єкт та предмет дослідження. Отже аналіз і узагальнення першоджерел і документальних матеріалів став передумовою для подальшого вивчення методологічних і теоретичних підходів до формування ППФП студентів, принципів становлення і розвитку ППФП.

Проведений аналіз виявив взаємодії всіх елементів системи ППФП, внутрішні і зовнішні фактори, вплив програм, бази, кадрів, організацій, застосування системного підходу на функціонування системи ППФП у ВНЗ.

Враховуючи теорію складних самоорганізуючих систем, яка отримала назву синергетики (І. Пригожин, 2000; Г. Хакен, 1985), ми застосовували міждисциплінарний підхід, використавши синергетику для дослідження побудови організації ППФП, її виникнення і самовдосконалення.

Конкретно наукова методологія передбачування і вимагала звернення до загальноновизнаних концепцій провідних учених в галузі фізичного виховання. Інтегративне пізнання такого складноорганізованого явища, як ППФП, завдяки системному підходу дозволяє нам розглядати ППФП студентів ВНЗ, як цілісну систему, яка має якості, відсутні у окремих її елементів. Логіка і характер проведеного дослідження визначалися початковою установкою на отримання наукових знань для створення, обґрунтування і проектування системи ППФП, визначення певного шляху, на якому досягалася науково-дослідна мета. Досвід показує, що необхідність фундаментального напрацювання проблем організації ППФП виникає в ситуації серйозних змін в навчальній діяльності і соціально-економічних відносинах (В.В. Белинович, 1959).

Для забезпечення всебічного отримання інформації про процес ППФП було проаналізовано стан справ в організаційній управлінській, навчальній сферах, суб'єкти і об'єкти, системоутворюючі фактори, які реально відіграють роль у створенні ППФП студентів ВНЗ.

Для визначення проблем, цілей завдання і методів дослідження була розроблена концептуальна схема організації наукового пошуку.

Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, документальних матеріалів дозволили обґрунтувати тему дослідження, визначити мету, завдання роботи та проблемне поле.

На третьому етапі (2002-2003 рр.) – проведено констатуючий експеримент з метою отримання первинної інформації про рівень фізичної підготовленості, функціонального стану студентів як в стані спокою, так і при виконанні фізичного навантаження, навчального процесу і професійної діяльності.

Визначені показники повільних електричних потенціалів мозку (енцефалограф “Нейрон-Спектр-4”); оцінки уваги, реакції на рухомий об’єкт, простої ЗМР (комплекс “НС-Психотест”), тепінг-тест. Визначення обсягу рухової активності у студентів академії. Здійснено оцінку ефективності існуючої системи ППФП у ВНЗ.

На четвертому етапі (2003-2005 рр.) – вивчено документальні матеріали, дані отримані в результаті констатуючого експерименту. Аналіз наявних результатів ефективності існуючих підходів до побудови і результатів ППФП дали підстави для висування гіпотези про системно-проектне моделювання етапів ППФП, на основі новітніх освітніх особистісно орієнтовних антропних підходів до студентів з використанням комп’ютерних технологій.

Аналіз цього матеріалу дав підстави для розробки і впровадження принципів проектування, планування, програмування, конструювання моделей, етапів структури і змісту концепції ППФП.

Розроблено і експериментально перевірено моделі для розвитку фізичних якостей: сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості, силової і статичної витривалості, спеціальних комплексів оптимізації зору і психофізіологічного стану та інших варіантів відповідей за програмою.

Розроблено і експериментально перевірено алгоритм програмування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ.

На п’ятому етапі (2005-2007 рр.) – проведено експеримент із визначення функціонального стану психофізичної підготовленості студентів академії. Розроблені принципи проектування, планування, програмування, конструювання, моделювання основних етапів структури і змісту експериментальних програм. Перетворюючий експеримент проводився у вигляді модельного експерименту з метою визначення кумулятивної адаптації студентів до різних програм.

В експерименті брали участь 51 студент УАБС НБУ віком від 17 до 25 років, змістом їх підготовки було використання розвитку фізичних якостей на базі моделей сучасних видів спорту з тижневим руховим режимом 6 годин.

На шостому етапі (2007-2008 рр.) – здійснювалося вивчення показників психофізіологічної підготовленості до і після експерименту, що дало можливість оцінити програму ППФП. Таким чином методика організації ППФП перевірена в даному експерименті у ВНЗ.

На сьомому етапі (2008-2009 рр.) – здійснено аналіз накопиченої інформації: логічний контроль, шифровка, контроль якості інформації, введення інформації в комп’ютер, групування і зведення матеріалів у таблиці, розрахунок статистичних показників, середніх величин, побудова багатофакторних моделей впливу та отримання набору зведених таблиць. Завершення і оформлення дисертаційної роботи.

Організація і проведення поетапних досліджень, застосування вищевикладених методів і наукових підходів дали можливість сформулювати наукову концепцію.

У третьому розділі **"Теоретичні та організаційно-методичні передумови формування структури і змісту професійно-прикладної фізичної підготовки студентів"** проаналізовано методичне напрацювання понять професійно-прикладної фізичної підготовки як педагогічного процесу: В.А.Кабачков, (1996), Р.Т. Раєвський, (2003), Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов, (2000), Ю.Ф. Курамшин (2003), Іванков Н.Т., (2005) та ін.

Встановлено, що всі визначення ППФП, як правило, пов'язані з різними структурами ППФП. Стосовно цих структур, поняття існують лише як засоби їх виразу.

Аналіз свідчить, що в розумінні і використанні на практиці поняття ППФП існують значні розбіжності і виникає багато нез'ясованих питань. Тим не менш в кожному визначенні є певне раціональне зерно. Незважаючи на розбіжності суджень, вчені оперують цим поняттям як науковою, професійною категорією, продовжують і поглиблюють дослідження за різними спеціальностями. Це пов'язано зі спробами розробити ефективні методи підготовки у ВНЗ певного профілю і ще раз наголошує, що в ППФП необхідно передбачити суто наукове проектування і точне відтворення педагогічних процесів, що гарантують високий рівень підготовки студентів.

У зв'язку з цим виникла потреба в уточненні існуючого понятійного апарату з ППФП на основі порівняння базових термінів та визначення найбільш інформативних методологічних аспектів. Існуючі в літературних джерелах визначення самого поняття ППФП дещо фразеологічно перенасичені, інші – односторонні, що ускладнює їх використання в методичних цілях та формування відповідних уявлень у студентів. Більш чітким може бути визначення ППФП як спеціально організованого процесу з вибірково спрямованим використанням засобів фізичної культури і спорту для підготовки людини до конкретної професійної діяльності.

Відомо, що постановка проблеми – це вихідний пункт наукового дослідження. Основу структури проблеми нашого дослідження складають проблемний об'єкт, проблемні умови і проблемні цілі професійно-прикладної фізичної підготовки. Для розуміння складності проблеми, щодо створення програм професійно-прикладної фізичної підготовки ми використали принцип системності.

Для визначення більш широкої сфери методологічних проблем нами використано термін "системний підхід". Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що він зорієнтований на розкриття цілісності об'єкта і забезпечує виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта та зведення їх в одну теоретичну схему.

З появою синергетики як теорії самоорганізації у відкритих системах є розуміння системи, яка розвивається і постійно зазнає суттєвих змін. Проблема керованого розвитку набуває таким чином форму проблеми самокерованого розвитку (Є.Н. Князева, 2000).

Моделлю для цільової характеристики побудови професійно-прикладної фізичної підготовки є професіограма, яка, виходячи із принципів системного підходу, складається на основі всебічного вивчення конкретної трудової діяльності (Є.Н. Князева, 2000).

До сьогодні методологічною платформою більшості досліджень був аналітичний підхід з акцентом на вивченні окремих проблем і питань без врахування особливостей змісту і структури цілісної виробничої діяльності спеціаліста (Н.І. Фалькова, 2002). Це обумовлено тим, що основні розділи процесу професійно-прикладної фізичної підготовки представлені нерівномірно, взаємозв'язок між ними часто відсутній, наводяться логічні висновки, а не науково доведені факти.

Необхідно враховувати, що більше 50 % студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовленості, а друга половина випускників ВНЗ фізично не спроможні якісно працювати на виробництві (С.В. Халайджі, 2005).

Аналіз доступної нам літератури і досвід роботи дозволили визначити причини неефективного функціонування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів. Ці причини можна розподілити на зовнішні і внутрішні.

Зовнішні – це відсутність модернізованих навчальних планів, програм гуманізації, індивідуалізації, демократизації системи професійно-прикладної фізичної підготовки, невикористання комп'ютерних технологій, дезінтеграція всієї системи фізичного виховання, недостатня матеріальна база навчального процесу, авторитарний вплив викладачів (В.І. Філінков, 2003).

Внутрішні залежать виключно від стану здоров'я і мотивів студентів. Навчальний процес викликає негативні реакції організму, втому, формуючи неприємні відчуття, і знижує мотивацію до занять. Неврахування у ППФП вищевказаного призводить до виснаження адаптаційної енергії (Т.П. Вісковатова, 1996; Т.Ю. Круцевич, 2008; Г. Сельє, 1960).

Ці положення обумовлюють необхідність обґрунтування і використання гуманістичного підходу при створенні складових системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

До сьогодні існувала практика розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм формування фахівців, шляхів поділу на 760 вузьких спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка у ВНЗ України, і які у свою чергу були поділені на сотні ще вузьких спеціальностей. В умовах державного планування, державного розподілу із гарантованим місцем роботи за спеціальністю такий поділ був більш-менш виправданим. Нині у ВНЗ України здійснюється підготовка фахівців за 16 напрямками та 134 спеціальностями. Такі проблеми сьогодення вирішувати з допомогою вчорашніх навчальних технологій і нормативних методів неможливо. Необхідні особистісно-орієнтовані моделі технологій професійно-

прикладної фізичної підготовки, в яких акцент буде поставлений на самоуправління студентів і позбавлення зовнішнього примусу.

Наукове обґрунтування обсягу занять і засобів фізичної культури може принести, крім оздоровчого, і економічний ефект за рахунок збільшення інтенсивності, поліпшення якості, оптимізації навчально-виробничої діяльності. Згідно з нашим дослідженням (на прикладі 440 студентів академії I-III курсів) це може становити близько 600000 грн. на рік (Л.П. Пилипей, 2004).

З огляду на вищезазначене окреслені такі основні проблеми ППФП:

- оптимальний тижневий руховий режим студентів – основа ППФП;
- обов'язковими складовими ППФП є аналіз і синтез – два протилежні процеси в рамках цілісної системи;
- низький рівень загальної фізичної підготовки як базової основи для спеціалізованої підготовки на даному етапі розвитку ППФП;
- відсутність моделей для цільової характеристики побудови ППФП професіограм, які, виходячи з принципів системного підходу, складаються на основі всебічного вивчення конкретної трудової діяльності;
- існує проблема переходу від системної до системно-синергетичної методології дослідження і побудови процесу ППФП відповідно до руху на випередження;
- в умовах ринкової економіки, НТР необхідно забезпечити такі відносини між викладачем і студентом, коли кожний з них має бути однаково відповідальним за результати ефективності процесу ППФП. Пріоритет повинен бути наданий у ППФП, розвитку особистості та її адаптації після закінчення вищого навчального закладу.

Відповідно до визначених проблем нами диференційовані загальні завдання і проблеми ППФП за чотирма напрямками, які спрямовані на:

- 1) фізичне виховання;
- 2) психолого-педагогічну підготовку;
- 3) соціальну підготовку;
- 4) організаційно-державну підготовку.

До проблемного поля нами віднесено напрями підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах.

Різні напрями підготовки вимагають систематизації, характеризуються як загальною подібністю, так і відмінністю між спеціальностями навіть одного напрямку, професійними вимогами до різних напрямів підготовки, які повинні враховуватися при створенні системи ППФП у вищих навчальних закладах.

Реальне життя вимагає при формуванні програмно-нормативних засад ППФП студентів враховувати вимоги ринку праці, ринкової економіки.

Водночас сучасна наукова парадигма, яка створюється, вимагає переходу від системної до системно-синергетичної методології побудови процесу ППФП,

що є реакцією на постмодерністські тенденції в науці і практиці (І. Пригожин, 2000).

В центр системи ППФП необхідно ставити студента як соціально-психічну систему, що самоорганізується. Відповідно власне він і задає контрольні параметри динаміці ППФП як системи.

Нами досліджена класифікація спеціальностей, яка необхідна для обґрунтування і систематизації напрямів підготовки і спеціалізації згідно з вимогами до теоретико-методичного обґрунтування системи ППФП студентів ВНЗ.

При цьому виникає проблема відсутності критеріїв, які дозволяють об'єднати професії в групи, що дало б можливість створити і обґрунтувати універсальну систему ППФП студентів, створити актуальний перелік професій у вузах. Цей перелік повинен мати науково обґрунтовану систематизацію і бути невеликим. Вивчення літературних джерел, існуюча практика показали відсутність подібної систематизації у вищих навчальних закладах і відповідно ефективної теоретико-методичної обґрунтованої системи ППФП студентів всіх спеціальностей.

Обґрунтування напрямів підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах повинно враховувати теорію функціональної асиметрії мозку (Дж. Хессет, 1981), циклічність і особливість ритмів мозкових процесів. Асиметрія мозку як один з атракторів діяльності людини проявляється при функціонуванні всіх систем організму.

Необхідно зазначити, що ізольованого вивчення функцій окремих півкуль недостатньо для розуміння механізмів їх взаємодії у забезпеченні інтегративної діяльності мозку, оскільки координація взаємодій півкуль і ступінь їх використання в процесі вирішення проблем – це властивість усього мозку.

Ми виходили з того, що організм функціонує як єдине ціле, де системи органів і м'язів функціонально взаємопов'язані і керуються центральною нервовою системою (В. Соболев, 2004).

З метою обґрунтування атракторних положень для систематизації спеціальностей, за якими готують фахівців у вузах відповідно з вимогами ППФП, нами проведено дослідження міжпівкулярної асиметрії головного мозку на 21 студенті з різними типами функціонально-моторної асиметрії, які підтвердили дані попередніх досліджень (Дж. Хессет, 1981).

Аналіз ЕЕГ в експерименті, контент аналіз літературних джерел та отримані дані свідчать про те, що спектральні потужності різних складових ЕЕГ залежать від типу півкулярної асиметрії, яку бажано враховувати як основний базовий атрактор при систематизації спеціальностей для теоретико-методичного обґрунтування ППФП.

Проаналізувавши дослідження у сферах психології, біології, анатомії, фізіології, біохімії, ми об'єднали практичну діяльність, теорію і методику фізичного виховання з об'єктом праці в одне ціле на основі предметної професійної діяльності. Після цього визначили і згрупували напрями

Різні напрями підготовки спеціалістів відповідно до стандартів вищої освіти в результаті аналізу схожості і відмінності професійних вимог нами було систематизовано і згруповано у шість груп спеціальностей: інформаційно-логічна, комунікативна, творчо-образна, екстремальна, технічна, природничо-аграрна (рис. 1).

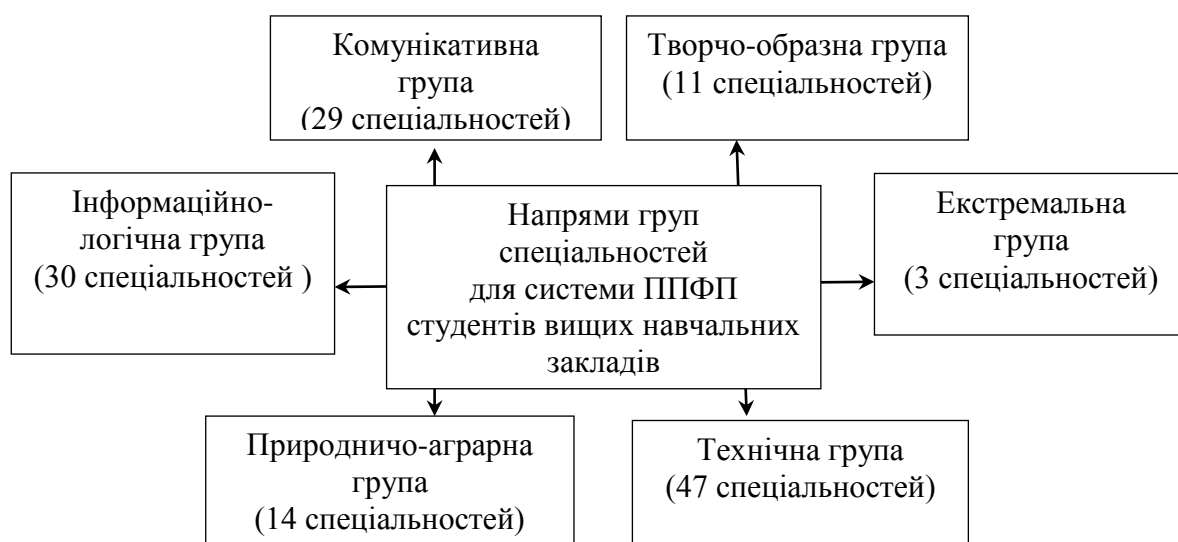

Рис. 1. Групи спеціальностей для побудови професійно-прикладної фізичної підготовки

Так, для *інформаційно-логічної групи спеціальностей* характерні переважно інформаційні технології: аналіз, координація, визначення можливостей і використання вже існуючих алгоритмів завдань, робота з інформацією, числами, текстами, умовними знаками, формулами.

Для *комунікативної групи спеціальностей* характерні переважно соціальні, спортивні, економічні технології. Великі вимоги висуваються до комунікативних умінь, розвинутості каналів вербального і невербального спілкування, тілесної координації, професійної компетентності.

Для *творчо-образної групи спеціальностей*, особливо хореографії, естрадно-циркового мистецтва характерні чергування періодів дій незначного навантаження і досить високої рухової активності. Праця переважно здійснюється в гуманітарній сфері, вона пов'язана з відтворенням, реставрацією творів мистецтва; створенням та відтворенням образів, картин, циркових номерів, фільмів, вистав з донесенням до глядачів змісту, художнього образу, емоційної глибини; дослідженням закономірностей, теоретичних проблем розвитку мистецтва; критикою, аналізом, науковою розробкою художньо-конструкторських проектів виробів виробничого і побутового призначення; оформленням інтер'єру приміщень; систематизацією творів окремих майстрів різних напрямків.

Професійна діяльність характеризується зміною робочих позицій від вільних переміщень тіла до вимушеного і тривалого перебування в одній і тій же позі.

Основними шкідливими умовами праці є неадекватна освітленість робочого місця, шумові впливи, наявність шкідливих, механічних, хімічних сполук, професійні інфекції, неадекватні вестибулярні подразнення, нервово-м'язове напруження.

Для *технічної групи спеціальностей* характерні переважно виробничі технології. Управління не тільки технікою, але і висококваліфікованими колегами вимагає постійного вдосконалення професійних знань і пошуку ефективних форм керівництва колективами, групами спеціалістів.

Для *екстремальної групи спеціальностей* характерні підвищені вимоги до рівня фізичної і психофізіологічної підготовки. Вимоги до представників військових спеціальностей підвищуються у зв'язку з поступовим переходом Збройних сил на контрактну основу за програмою їх реформування.

Для *природничо-аграрної групи спеціальностей* характерні екологічні, аграрні, водоземельні технології. Більшість робочого часу представники професій цього напрямку проводять в населених пунктах і місцевостях, де відсутні елементарні побутові зручності. Ритм і режим праці відсутні, праця, як правило, неритмічна, ненормована і нерегламентована.

Надається характеристика по кожній групі, вказаний перелік спеціалістів за якими готують фахівців у ВНЗ, досліджені і подані умови праці, які специфічні для фахівців даних професій.

Наведені психофізіологічні характеристики професійної діяльності даної групи спеціальностей. Визначено які особливості і якості мають суттєве значення для успішної роботи за професією і які реалізуються у процесі фізичного виховання.

Досліджено загальну подібність та відмінність між спеціальностями одного напрямку підготовки.

Різноманіття існуючих професій і зміст праці кожної конкретної професії має свої особливості. У розвитку спеціальних фізичних якостей навіть між спеціальностями одного напрямку підготовки є відмінності, що на перший погляд вносить деяку невизначеність в систематизацію професій і створює проблеми для ВНЗ. Кожній з професій характерні типові профільні основні професійні психофізіологічні якості, які визначають успішність професійної діяльності (В.І. Ільїніч, 1999; В.А. Кабачков, С.А. Полієвський, 1991; Р.Т. Раєвський, 2003).

Проблеми підготовки спеціалістів сьогодні в умовах прогресу і НТР неможливо вирішувати застарілими методами. Тільки постійний зворотний зв'язок на основі сучасних методів досліджень про зміни в професіограмі спеціалістів створює передумови до ППФП на сучасному рівні (М.В. Макаренко, 2008; І.В. Рой, 2010).

Аналіз проведених досліджень компонентів структури ППФП різних спеціальностей показує відсутність інформації щодо значення зору, зорового аналізатора у професійній діяльності спеціалістів всіх груп спеціальностей.

На часі питання інтенсифікації виробництва з високими вимогами до спеціалістів, відповідно високі вимоги до підвищення якості підготовки студентів у вузах до конкретних видів професійної діяльності. Виникає необхідність профілювання фізичного виховання з урахуванням вимог вибраної спеціальності. Для створення ефективної ППФП студентів всіх спеціальностей необхідно дослідити і визначити по кожній з груп спеціальностей профільні фізичні якості. За допомогою методів аналізу професіографічної і спеціальної літератури, експертних оцінок таксономічного аналізу, парних порівнянь, логічного аналізу, практичного досвіду роботи створена багаторівнева систематизація напрямків підготовки яка відображає на першому рівні шість загальних напрямків класифікаційних ознак психофізіологічних якостей для рівня груп професій (інформаційно-логічна, природничо-аграрна, технічна, комунікативна, творчо-образна, екстремальна).

На другому рівні – врахування і узгодження освітніх і професійних стандартів, специфічних факторів по кожній професії, спеціальності, диференціація і можливість розвитку якостей для нових професій.

У розділі наведено теоретичне узагальнення, систематизацію, групування і нове вирішення наукового завдання, щодо найбільш прийняттого обґрунтування побудови процесу ППФП в умовах НТР та інтеграції фахівців вищої школи в загальноєвропейському освітньому просторі.

Проведена систематизація напрямків підготовки фахівців у вузах дає можливість розробки системно-синергетичного підходу до ППФП, а також забезпечує і гарантує екстрапольований розвиток необхідних професійних психофізіологічних якостей на перспективу.

Для того, щоб система ППФП була дієвою, вона повинна самоорганізовуватися, удосконалюватися, підлаштовуватися під будь-які зміни зовнішніх і внутрішніх факторів, на основі зворотного зв'язку, про зміни в професіограмі за спеціальностями.

Четвертий розділ **"Теоретико-методичні основи проектування програм професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів"** розкриває структуру і зміст професійно-прикладної фізичної підготовки як складової управління фізичним вихованням студентів.

Актуальним нововведенням у теорії і практиці фізичного виховання є проектування, яке широко використовується в різноманітних сферах.

У процесі дослідження ми не знайшли окремої теорії, яка б узагальнювала проблеми у процесі ППФП студентів, здійснювала обробку цієї інформації, прогнозування та програмування як складових, так і всього процесу ППФП у цілому.

Відсутність загальної теорії та повної концепції ППФП студентів ВНЗ, які б відповідали сучасним світовим і вітчизняним науковим уявленням про цей

процес, поставила нас перед проблемою розробки теоретико-методичних основ ППФП студентів ВНЗ.

Для того, щоб знайти відповідь на питання теоретико-методичного обґрунтування, повинна бути інформація про систему ППФП, шляхи її управління. Щоб досягти прогнозованих результатів у конкретних умовах і ситуації навчальної і виробничої діяльності, ми використали системно-синергетичне проектування.

За наведеним алгоритмом була розглянута проблематика процесу ППФП і розроблена структура її проблемного поля. У результаті цього дослідження сформульовані загальні основи теоретико-методичних підходів до створення системи ППФП, які б відповідали сучасним вимогам підготовки спеціаліста. Під час досліджень ми дійшли висновку, що за класифікацією система ППФП студентів ВНЗ складна. Згідно з теорією складних систем процес формування такої системи передбачає наступні етапи:

- макропроектування – вирішення функціонально-структурних питань системи ППФП студентів у цілому;
- мікропроектування – розробка елементів системи ППФП студентів.

На першому етапі макропроектування визначаються: мета створення системи; коло питань, які вона вирішує; оцінка факторів та їх характеристик, які впливають на систему; здійснюється вибір показників ефективності системи.

Зазначені питання формуються зовнішніми факторами, тому вони є необхідною умовою для формування системи. При формуванні ППФП – це зовнішні фактори, а саме: відсутність програм на основі антропних комп'ютерних технологій; дезінтеграція всієї системи фізичного виховання; недостатня матеріальна база навчального процесу, вплив викладачів.

Мікропроектування ППФП – розробка елементів системи, тобто пошук закономірностей виділення структурних одиниць ППФП та їх подальше ієрархічне упорядкування.

Проектування системи ППФП передбачає визначення цілей, функцій структури, типології, принципів ППФП, що дає можливість створити необхідну теоретичну базу для встановлення тенденцій розвитку професійної підготовки, її організаційної побудови.

Планування в нашому дослідженні використовувалося як система заздалегідь розроблених, на основі організаційних, змістових і методичних заходів, для проведення майбутнього навчального процесу з ППФП. Воно характеризувалося комплексною діяльністю з розробки і обґрунтування цілей і завдань підготовки студентів. Використовувалися апробовані, сталі і відомі процедури.

Програмування являло собою досить жорстко детерміновану систему послідовних і відпрацьованих на практиці операцій і дій, які зумовлювали конкретний результат у рамках відведеного часу. Перевірку і управління вибраних концепцій ідеї ППФП здійснювали за допомогою аналізу.

Систему управління процесом програмування ППФП студентів ВНЗ складає алгоритм. Принцип програмування ППФП побудований на поділі процесу підготовки на етапи (логічно завершені фрагменти підготовки) – кроки і покроковий контроль. Після проходження кожного кроку здійснюється контроль, тестування, діагностика, за підсумками якого викладачі встановлюють рівень фізичного розвитку, функціональний стан, фактичний стан психофізіологічної підготовленості студентів і хід процесу ППФП на даному етапі.

На кожному етапі визначаються норми, цілі ППФП з фізичного розвитку, функціонального стану життєзабезпечених систем, психофізичної підготовленості. Визначається ступінь відхилення параметрів від запланованих моделей і завдань.

Підсумки діагностики функціонального стану є сигналами зворотного зв'язку. На підставі цього здійснюється корекція виявлених відхилень від норм, цілей ППФП, моделей підготовленості, підбираються моделі, форми, засоби занять, визначається обсяг, тривалість, інтенсивність їх використання.

В програмі ППФП студентів є два основні види алгоритмів:

- тактичний використовується при вирішенні завдань безпосередньо на заняттях, етапах підготовки;
- стратегічний, при рішенні завдань дидактичного характеру.

В залежності від того, яке завдання ППФП необхідно вирішити, алгоритм виступає в першому випадку як складова частина змісту підготовки, в другому – входить до складу засобів підготовки.

Використання алгоритму в ППФП студентів ВНЗ передбачає виконання операцій в строгій послідовності, без змін порядку операцій.

Алгоритм процесу ППФП складається з стандартних елементарних дій, які залежать від особливостей, в яких проходить процес, і від стану підготовленості студентів. Тому одні і ті ж дії в одному вузі для одних студентів будуть елементарними, а для інших – складними. Складною дія буде в тому випадку, коли для його вирішення буде потрібно розділити її на ряд складових елементарних дій. Суворі послідовність цих дій – обов'язкова умова для успішного вирішення цього даного завдання ППФП (рис. 2).

Алгоритм управління в ППФП відповідає перерахованим вище особливостям, з врахуванням яких і складаються алгоритми для побудови і здійснення ППФП студентів як за допомогою комп'ютерного, так і при звичайному програмуванні процесу ППФП студентів ВНЗ.

Вищевказані положення проектування ППФП студентів ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” реалізуються на практиці за вказаним нижче алгоритмом.

На першому етапі проектувальної діяльності визначається вихідний стан студентів за допомогою анкетування, опитування щодо рівня знань, умінь, досвіду, мотивації до занять фізичними вправами, комплексного тестування психофізичного стану.

Рис. 2. Загальний алгоритм ППФП студентів вищих навчальних закладів

Використовуються тести згідно з напрямками спеціальностей інформаційно-логічної групи, зокрема стану зорового аналізатора.

Здійснюється аналіз попереднього досвіду і параметрів тренувальних занять. Виявляються недоліки як у фізичній підготовленості, так і у формуванні мотивації до ППФП. На підставі об'єктивних даних, отриманих на першому етапі, будується ієрархія цілей за рівнем значущості: оперативні, тактичні, стратегічні. Відповідно до цілей визначаються оперативні, поточні і перспективні завдання. Для їх рішення розроблена комплексна програма ППФП, в якій передбачений алгоритм проектування розвитку, підтримання контролю психофізіологічних якостей.

Програма враховує різний рівень психофізичної підготовленості, сформованості мотивації у студентів, стану і умов спортивної бази вузу, бажань та місця проживання студентів, гендерних та інших особливостей, розроблені моделі засобів і режимів розвитку психофізіологічних якостей швидкості, швидкісної витривалості, вибухової сили, динамічної сили, максимальної сили, загальної витривалості, силової витривалості, спритності, гнучкості, статичної витривалості, спеціальних якостей ППФП, релаксації, теорії використання моделей.

Теоретично спроектована програма, розроблені моделі якостей перевірені на практиці. Широкий вибір дає можливість гнучкого системно-синергетичного проектування, врахування зворотного зв'язку про стан прогнозованих результатів і хід ППФП.

У системі ППФП найбільший обсяг інформації концентрується на рівні "викладач – студент". Студенти самоорганізовані, тобто самостійно вирішують проблеми індивідуальної організації. Кожен студент має свою індивідуальність на рівні генотипу, досвіду, соціуму, яка визначає інформаційну програму його поведінки. Для стабілізації системи, підтримання стану динамічної рівноваги поєднується командно-нормативний підхід і система самоуправління. Тобто система ППФП враховує структуру, ідеологічні, методологічні засади, а також перспективи розвитку професії (В.І. Ільїніч, 1999).

Побудова процесу передбачає на першому етапі вибір психофізіологічних показників спеціальних якостей, які будуть використовуватися можливі критерії оцінки.

В подальшому алгоритм наступний:

1. Необхідно вибрати модель, еталон порівняння, яка повністю відповідає запитам практики.
2. Визначення рівня оцінюючих параметрів досягнутого системою в ретроспективному періоді, відносного аналогічної характеристики прийнятої моделі – еталон порівняння.
3. Оцінка системи ППФП відносно здійснення системи можливих змін, які дозволяють скоригувати в майбутньому виявлені розходження, відхилення від рівня досліджуваних параметрів.
4. Оцінка ресурсних можливостей організму, аналізаторів, систем, стосовно використання їх в професійній діяльності.
5. Відбір варіантів підготовки ППФП для поліпшення з врахуванням

наявних ресурсних обмежень.

На другому етапі здійснюється:

1. Оцінка фактичного рівня досліджуваного параметра, досягнутого ППФП після здійсненої корекції.
2. Оцінка фактичного рівня досліджуваного параметра в системі, прийнятого як модель етапу порівняння.
3. Виявлення величини фактичного відхилення в рівнях досліджуваного аналізованого параметра системи і моделі еталона порівняння, можливого потенціалу.
4. Оцінка ефективності аналізованої системи ППФП.

Для реальних умов функціонування ефективної ППФП студентів ВНЗ актуальним є не тільки визначення і розробка теоретичного обґрунтування необхідної наявності здібностей до розвитку і рішення конкурентного цільового завдання, яке визначається в таких поняттях, як значні чи навпаки незначні, але і оцінку її якісних параметрів – моделей тільки на основі кількісних характеристик (в метрах, кілограмах), які відображають деякі реальні параметри аналізованої системи.

В нашому дослідженні ми пропонуємо конкретні напрямки формування методології оцінки ефективності різних систем ППФП, в даному випадку економічного профілю.

Нормативні показники для фізичних якостей визначаються шляхом поділу шкали на необхідні коридори-інтервали у відповідності з вимогами по групам спеціальностей.

При необхідності перевірки нормативних показників до конкретної спеціальності застосовуються дискримінантний і дисперсійний аналіз.

На практиці аналіз перевірки визначених коридорів-інтервалів стандартних показників тестування фізичних якостей для кожної з груп спеціальностей здійснюється за допомогою покрокової оцінки наявності статистичних значимих розходжень з даними професіограм.

Алгоритм побудови ППФП передбачає основні стани і операції, які необхідно виконати для досягнення ефективності системи ППФП студентів ВНЗ. Алгоритм побудови процесу ППФП передбачає методологію факторного підходу. Логіка факторного підходу передбачає виявлення рівня розвитку фізичних якостей у людини, які необхідні для успішної професійної діяльності по спеціальності. Алгоритм управління будується на елементарних математичних операціях.

Для оформлення інтегрального показника, щоб отримані показники були між собою зіставлені, всі показники приводяться до єдиної системи вимірів. Нами розроблені шкали, в яких реальні результати діагностики тестування перетворюються в умовні одиниці (бали).

Дана система діагностики використовується завдяки наявності нормального майже формального розподілу отриманих на практиці балів. У даному випадку низькі значення результатів тестування відповідають низькому

рівню розвитку досліджених якостей, середні – відповідно середньому, а відмінні показники – високому.

Алгоритм програмування передбачає визначення ступеня відхилення індивідуальних показників функціонального стану, психофізичної підготовленості, розвитку від норм згідно з моделлю професіограми чи спеціалізації.

Програмування повинно передбачати:

- визначення ефективних напрямків, форм, засобів корекції відхилень від моделі за спеціальністю;
- визначення оптимальних параметрів тренувальних занять, рухового режиму (кількість занять на тиждень, семестр, рік, весь період навчання), обсяг інтенсивності, тривалість психофізичних навантажень у році, модулі, семестрі.

Програмування передбачає підбір методів, форм і тестів для комплексного контролю.

Методологія ППФП достатньо стандартизована і подається як конкретна технологічна послідовність:

- 1) визначення професійно важливих загальних і спеціальних якостей за групами спеціальностей; переліку і рівня розвитку фізичних якостей; формування моделі розвитку фізичних якостей відповідно до спеціальності;
- 2) підбір методів, тестів, методик відповідно до професіограми;
- 3) тестування спеціальних фізичних якостей;
- 4) обробка матеріалів діагностики і тестування;
- 5) корекція і рішення про відповідність професійній діяльності;
- 6) застосування новітніх моделей розвитку фізичних якостей за спеціальністю;
- 7) поточне, поетапне, підсумкове тестування;
- 8) практичний аналіз оцінки ефективності результатів тестування, внесення змін відповідно до НТР і перспектив розвитку спеціальностей і вдосконалення системи ППФП.

Розглянуті нами варіанти підбору і програми засобів управління спеціальною фізичною підготовленістю кваліфікованих економістів необхідно розглядати як модель аналогічних дій для представників інших груп спеціальностей.

На основі власних досліджень і інших авторів розроблені моделі засобів ППФП для інформаційно-логічної групи.

Зміст і завдання ППФП наступні:

- переважний розвиток загальної і статичної витривалості. Розвиток м'язів, ший, плечового пояса і спини. Витривалість рук, особливо кистей пальців рук;
- у зв'язку з постійним отриманням інформації через зоровий аналізатор необхідно виконувати комплексну програму для тренування, розвитку,

оптимізації стану м'язів ока – верхнього і нижнього прямого, нижнього і верхнього косого, середнього і бокового прямого;

- розвиток психофізіологічних якостей функцій уваги і психічних процесів при прийомі інформації, пам'яті, мислення і мозкових операцій, вміння розслаблювати м'язи, оптимізувати дихання, поставу і в цілому психологічний стан для збереження загальної працездатності при тривалому перебуванні в стені гіподинамії;
- отримання спеціальних знань з теорії і практики ППФП. Використовувати прикладні вправи з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, особливо настільного тенісу, плавання, бадмінтону, сквошу, тенісу, хокею.

На основі власних досліджень і наших авторів розроблені моделі засобів ППФП для комунікативної групи спеціальностей завдання і зміст ППФП наступні:

- переважає розвиток фізичних якостей загальної і статичної витривалості, сили плечового пояса, спритності та координації рухів рук, м'язової чутливості;
- розвиток психофізіологічних якостей: удосконалення в першу чергу функцій рухового, зорового, вестибулярного аналізаторів (точність просторового та силового диференціювання, швидкість зорового розрізнення, функції уваги, вміння розслаблювати м'язи і оптимізувати стан для збереження загальної працездатності при тривалому перебуванні в стані гіпокінезії);
- оптимізація спеціальних знань з теорії і практики ППФП. Використовувати прикладні вправи з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, настільного тенісу, плавання, бадмінтону, сквошу, тенісу, хокею;
- у зв'язку з великим обсягом інформації, яка надходить через зоровий аналізатор, потрібно виконувати комплексну програму для тренування, розвитку, оптимізації стану м'язів ока – верхнього і нижнього прямого, нижнього і верхнього косого, середнього і бокового прямого м'язів.

Розроблені моделі засобів ППФП для творчо-образної групи спеціальностей мають такі завдання і зміст:

- переважний розвиток фізичних якостей загальної і статичної витривалості, сили плечового пояса, спритності та координації рухів рук, м'язової чутливості;
- розвиток психофізіологічних якостей: удосконалення в першу чергу функцій рухового, зорового, вестибулярного аналізатора (точність, просторове та силове диференціювання, швидкість зорового розрізнення, функції, уваги, вміння розслаблювати м'язи і оптимізувати стан для збереження загальної працездатності при тривалому перебуванні в стані гіпокінезії);
- отримання спеціальних знань з теорії і практики ППФП, художньої гімнастики, ритміки, аеробіки, степ-аеробіки, пілатесу, каланетики, шейпінгу, сучасних силових видів спорту;

- використання прикладних вправ з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, особливо настільного тенісу, плавання, бадмінтону, сквошу, тенісу, хокею;
- у зв'язку з проходженням великого обсягу інформації через зоровий аналізатор потрібно виконувати комплексну програму для тренування, розвитку, оптимізації стану м'язів ока – верхнього і нижнього прямого, нижнього і верхнього косоного, середнього і бокового прямого м'язів.

Розроблені моделі засобів ППФП для екстремальної групи спеціальностей завдання і зміст ППФП має такі особливості:

- переважний розвиток загальної силової статичної витривалості усіх груп м'язів. Розвиток сили, вибухової сили, швидкості м'язів, витривалості м'язів плечового пояса, тулубу, ніг. Оптимальний розвиток гнучкості, координації, м'язової чутливості і якостей, необхідних для самооборони та атакуючих і наступальних дій як індивідуального, так і колективного характеру;
- отримання спеціальних знань з теорії і практики ППФП. Використання вправ з легкої атлетики, гімнастики, єдиноборств, спортивних ігор, плавання, сучасних силових видів спорту;
- удосконалення психофізіологічних якостей, особливо функцій зорового аналізатора, рухового аналізатора, терморегуляторного, вестибулярного апаратів, швидкості, зорового розрізнення, точність просторового та силового диференціювання функцій уваги, терморегуляції гіпоксії, вміння оптимізувати свій стан для збереження загальної працездатності в екстремальних умовах професійної, службової діяльності;
- у зв'язку з виконанням спеціальних вправ і операцій при виконанні професійної діяльності (кульова стрільба, напружене спостереження екранів, моніторів і різних сучасних пристроїв) виконувати комплексну програму або окремі комплекси, заходи і вправи для тренування, розвитку, оптимізації стану м'язів ока і психологічного стану.

Розроблені моделі засобів ППФП для технічної групи спеціальностей мають такі зміст і завдання ППФП:

- поліпшення функціонування серцево-судинної і нервової систем шляхом поєднання оптимальних навантажень на розвиток загальної витривалості в аеробному режимі з використанням засобів циклічних видів спорту;
- розвиток силової, статичної, швидкісної витривалості, загальної спритності, координації, спритності і сили плечового пояса, м'язової сили плечового пояса, диференціація рухів ніг, рук, тулуба;
- розвиток психофізіологічних якостей, процесів: відчуттів, сприйняття, уваги, мислення, пам'яті, опрацювання інформації. Особлива увага на вдосконалення функцій зорового, рухового аналізаторів. Оптимальне вдосконалення вестибулярного апарату, системи терморегуляції. Вміння оптимізувати свій психофізіологічний стан для збереження загальної

працездатності. Необхідне отримання спеціальних знань з теорії і практики ППФП. Слід використовувати прикладні вправи з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, особливо настільного тенісу, плавання, бадмінтону, сквошу, тенісу, хокею, прикладні види спорту, авіаційний спорт, водно-моторні, автомобільні види спорту.

Моделі засобів ППФП для природничо-аграрної групи спеціальностей відрізняються такими завданнями і змістом ППФП:

- переважний розвиток загальної витривалості, силової витривалості всіх м'язових груп. Оптимальний розвиток статичної витривалості всіх м'язових груп, сили плечового пояса, тулубу, ніг. Спритність, гнучкість, координація, швидкість рухів рук, ніг, тулуба;
- розвиток психофізіологічних якостей. Особливо велике значення має удосконалення механізмів терморегуляції. Вміння розслаблювати м'язи і оптимізувати стан для збереження загальної працездатності при відсутності ритму і режиму праці в умовах природних і професійних шкідливостей в основному без елементарних побутових зручностей;
- отримання спеціальних знань з теорії і практики ППФП. Використання прикладних вправ з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, особливо настільного тенісу, плавання, бадмінтону, сквошу, тенісу, хокею, легкої атлетики, велосипедного спорту, лижних гонок, кінного спорту, автомобільного, вертолітного, водного видів спорту;
- у зв'язку з великим обсягом інформації через зоровий аналізатор виконання комплексної програми для тренування, розвитку, оптимізації стану м'язів ока – верхнього і нижнього прямого, нижнього і верхнього косого, середнього і бокового прямого м'язів.

Розроблена концепція проектування програм професійно-прикладної фізичної підготовки студентів різних спеціальностей в системі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів спрямована на підготовку фахівців шляхом ППФП і ґрунтується на загальнолюдських цінностях та загальних принципах теорії формування фізичної культури людини.

У п'ятому розділі **"Експериментальна перевірка алгоритму проектування програм професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів"** подано умови і установку на проектування, розробку і реалізацію практичних дій професійно-прикладної фізичної підготовки студентів.

Характер замовлень за темою "Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів" визначив практичний аспект і спрямованість експерименту і оцінку можливостей використання результатів теоретичних напрацювань на практиці.

Актуальною була необхідність у відповідності з загальною гіпотезою і програмою досліджень перевірити результати науково-методичних напрацювань в ході вирішення практичних завдань системи ППФП студентів.

Перед проведенням експериментального дослідження нами був визначений об'єкт – ДВНЗ “УАБС НБУ” (м. Суми), обґрунтовані програми, погоджені з керівництвом процеси цілеспрямованих змін об'єкта, методика дослідження і аналіз результатів.

При цьому були поставлені наступні завдання:

1. Дослідити актуальність системно-синергетичного підходу як основи проектної і методичної роботи в конкретних умовах ППФП студентів вузу.
2. Визначити умови і варіанти побудови процесу, моделювання і алгоритмів дій і понять, отриманих внаслідок теоретичних досліджень.
3. Досягнути необхідної практичності системи ППФП відповідно до запитів практики роботи згідно професії.
4. Під час експериментальної перевірки визначити на основі принципів проектування алгоритми побудови системи ППФП студентів ВНЗ.

У відповідності з теорією і практикою проектування (Ю.В. Громико, 1996; В.Н. Селуянов, 2005) процес підготовки дослідження і його розробка здійснювалася наступним чином:

1. Визначення потреб на проектування ППФП.
2. Визначення мети ППФП. Формування в загальних визначеннях характеристик системи процесу, які сприятимуть створенню системи ППФП.
3. Діагностика. Тестування. Збір всієї доступної інформації, пов'язаної з вирішенням поставленої мети.
4. Формування завдання. Перелік даних і параметрів моделей, які забезпечують досягнення поставленої мети.
5. Формування ідеї системно-синергетичного підходу. Процес народження нових ідей, інноваційних методик.
6. Розробка концепцій оригінальної, новаторської, творчої. Здійснення винахідницької діяльності у формі вибіркового варіантів, можливих рішень, поставленої мети.
7. Аналіз. Перевірка вибраних концепцій на відповідність запитам практики.
8. Проведення експерименту і створення дослідного зразка, практичні дослідження робочих характеристик, працездатності, надійності.
9. Рішення і опис системи ППФП як процесу, програми, методики, рекомендації.
10. Реалізація на практиці у вузі (на виробництві), зокрема:
  - визначення об'єктного середовища;
  - потреби в організаційному матеріалі і ресурсному забезпеченні;
  - методика підготовки профорієнтації, проведення профвідбору;
  - використання інформаційних систем;
  - автоматизація;
  - календарне планування, контроль рівня психофізичної підготовки;

- відгуки з виробництва.

11. Розподіл студентів-випускників.

12. Визначення потреби в ППФП спеціалістів. Контакти з базовими і ймовірними підприємствами. Забезпечення зворотної інформації, корекція процесу ППФП у відповідності з НТР і перспективою виробництва.

Проведено дослідження теоретико-методичного обґрунтування системи професійно-прикладної фізичної підготовки для усіх спеціальностей академії. Була використана експертна оцінка досягнень практично існуючих підходів і системи професійно-прикладної фізичної підготовки в УАБС НБУ.

Оцінка системи професійно-прикладної фізичної підготовки здійснювалась висококваліфікованими спеціалістами системи Національного банку України, його регіональних відділень, організаційними управлінцями, педагогами з фізичного виховання і випускниками (стаж професійної діяльності – не менше 5 років).

Для організації перетворюючого експерименту на етапі констатуючого експерименту були визначені вимоги до функціонування ефективної системи ППФП. Переведення її в режим функціонування вимагав змін позицій і дій інших організацій і осіб, здатних забезпечити функціонування ППФП і створення системи методичного забезпечення проекту.

Планом організаційної роботи було передбачено обговорення з викладачами інноваційних підходів з метою розширення їх уявлення про будову системи ППФП, а студентам – надання інформації про значення ППФП для їх подальшої професійної діяльності.

В академії розроблена теоретико-методична концепція управління процесом професійно-прикладної фізичної підготовки. Вона побудована на кібернетичному підході і пристосована до майбутніх змін. Застосовується не як разовий захід, а як динамічний процес вирішення проблем, що виникають у процесі підготовки спеціалістів економічного профілю (Н. Винер, 1983).

Розроблений також проект системного переходу від аналізу до синтезу системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів академії. При цьому окремі елементи професійно-прикладної фізичної підготовки спочатку виділялися в процесі аналізу, а потім підсилювалися і за рахунок організації переходили на більш якісний рівень і знову збиралися та синтезувалися в ціле.

ППФП являє собою складну багатокомпонентну розвиваючу систему, яка включає в себе підсистеми блоків, об'єктів і суб'єктів діяльності, моделі об'єкта і суб'єкта професійно-прикладної фізичної підготовки, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення, фінансування, формування мотивації, методичну роботу, методичне забезпечення тестування, діагностику, кадрове забезпечення.

Отримана інформація дала можливість для ефективної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, дозволила успішно освоювати програмний матеріал професійно-прикладної фізичної підготовки, здійснити перехід від системи

адміністративно-командної і нормативної організації освітнього процесу до особистісно орієнтованої антропної технології підготовки.

На основі обміну інформацією про бажання займатися певними видами спорту були визначені напрямки програмного забезпечення і алгоритм розвитку професійно необхідних якостей, розроблені організаційні форми, зміст і режими обраних видів діяльності відповідно до професіограм економічних спеціальностей. Навчальні групи були сформовані залежно від видів спорту, рівня підготовленості і спеціальності. Розроблені також моделі для розвитку професійно важливих якостей.

З метою уточнення і конкретизації підходів сформованих нами уявлень про характер проблем, для оцінки змістовності підходів та інноваційної концепції проектування ППФП була здійснена експериментальна оцінка реалізації принципів ППФП.

Основним базовим принципом проектування і перебудови існуючої практики ППФП виступали інноваційні методи, адекватні умовам і можливостям вузу, студентів, викладачів, у відповідності зі сформованою мотивацією і спеціальністю.

Важливими завданнями, здійснення проекту було визначено реалізацію наступних аспектів:

- аналіз стану сформованості мотивації до ППФП у студентів і викладачів;
- аналіз існуючого стану ППФП;
- розробка і конструювання відповідної гнучкої інноваційної методики;
- визначення ВНЗ, контингенту, вибір для перетворюючого експерименту;
- впровадження інноваційної методики ППФП;
- аналіз і вдосконалення інноваційної методики ППФП з врахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів;

При організації і проведенні перетворюючого експерименту в умовах реального навчального процесу вузу необхідно було:

- заручитися підтримкою проекту дослідження, інноваційних технологій з боку керівництва академії, що і було отримано з боку ректорату, деканатів і надало їм офіційного визнання;
- врахувати інтереси всіх, кого торкалося це нововведення;
- заохочувати студентів і викладачів в інноваційних підходах;
- довести зміст нововведення до всіх, хто брав участь в навчальному процесі, пояснити основи і процедури його запровадження;
- включити нові цінності і етичні норми в програму ППФП;
- відзначати, заохочувати тих, хто успішно проводить необхідні зміни в ППФП студентів.

З метою експериментальної перевірки впливу засобів ППФП на рівень спеціальної психофізіологічної підготовленості та функціонування зорового аналізатора у студентів ДВНЗ “УАБС НБУ” економічного профілю було проведене дослідження.

Для вирішення завдання даного дослідження на базі ДВНЗ “УАБС НБУ” сформовано експериментальну (24) і контрольну (27) групи, які склалися із студентів, юнаків з діагнозом порушення зору і студентів основного відділення, які бажали взяти участь в експерименті. Групи були створені за принципом випадкового відбору. Експеримент проводився протягом 2-х років табл. 5.2.

Навчальний процес з фізичного виховання проводився в руслі вимог Болонського процесу. Організація процесу фізичного виховання в експериментальній групі відбувалася відповідно до розробленої нами програми ППФП для спеціальної фізичної підготовленості і підвищення функціональних можливостей зорового аналізатора. Вона передбачала:

1. Надання студентам теоретичних відомостей стосовно моделей засобів з розвитку статичної витривалості м'язів шиї, плечового поясу, тулуба, швидкості, координації рухів рук. Функціональні особливості зорового аналізатора і засоби його оптимізації.
2. Формування у студентів позитивної мотивації, зорових звичок і установок.
3. Розвиток навичок, необхідних для підвищення якості зору і зниження зорового напруження самостійно і свідомо, під час навчальної і виробничої діяльності.
4. Виконання програм і комплексів для поліпшення зору: оптимізація психофізіологічного стану; зорова гігієна; тренування 7 м'язів ока (середнього прямого, верхнього прямого, верхнього косоного, нижнього прямого, бокового прямого, нижнього косоного, війового); стимуляція руху крові безпосередньо в судинах очного яблука і циркуляції внутрішньої очної рідини.

Для реалізації програми використовувалися моделі засобів спеціальної фізичної підготовки відповідно до сформованої мотиваційної сфери. У руслі антропних технологій враховувалися такі інтереси і побажання студентів: коли, де, за допомогою яких видів спорту, здійснювати ППФП, які використовувати моделі засобів з розвитку психофізичних якостей.

Зібрана нами в процесі початкового і підсумкового тестування інформація була оброблена за допомогою математико-статистичного аналізу та переведена в умовні одиниці – очки (табл. 1). Таблиця Державного тестування не відповідає нашим вимогам, тому що має великі довірливі інтервали. З метою зведення масивів різних даних в наочні і зручні для аналізу таблиці нами розроблена спеціальна оціночна таблиця. Шкала таблиці градуйована за лінійним принципом. На підставі цієї таблиці формувалися інтегративні показники в очках.

Тестування загальної і спеціальної фізичної підготовленості, діагностика гостроти зору студентів на початку експерименту показали, що середні показники в експериментальній групі по гостроті зору становили 46,4 %, у контрольній групі – 46,5 %, інтегрований показник загальної і спеціальної підготовленості в експериментальній групі становив 185 балів, контрольній групі – 178 балів, що відповідає вимогам до проведення експерименту.

Таблиця 1

Показники результатів тестування спеціальної фізичної підготовки

Вид тестування	Контрольна група n=27					Експериментальна група n=24						
	Початковий етап		Бал	Кінцевий етап		Бал	Початковий етап		Бал	Кінцевий етап		Бал
	$\bar{x}$	S_x		$\bar{x}$	S_x		$\bar{x}$	S_x		$\bar{x}$	S_x	
Човниковий біг, с	9,9	1,2	20	10,1	1,14	17	9,7	1,1	23	9,8	1,4	21
Згинання, розгинання рук, разів	30	6,0	17	35	7,1	21	32	6,1	18	35	6,7	21
Піднімання тулуба з положення лежачи, разів за 1 хв.	37	7,0	24	38	8,0	25	36	7,5	23	39	8,1	26
Тест на гнучкість (нахил вперед), см	12	3,0	24	13	3,1	26	11	3,2	22	14	3,3	28
Біг на 3000 хв.	1520	2,5	15	1512	3,0	16	1537*	3,10	13	1334*	3,2	28
Біг на 100 м, с	14,4	1,5	26	14,5	1,7	25	14,1	1,18	30	13,9	1,2	32
Статична витривалість, с	25	5,0	14	29	6,0	17	29	7,1	17	29	7,2	17
Максимальна потужність, гребний тренажер W, Вт	16,1	0,14	9	17,1	0,13	10	15,3*	0,12	8	18,4*	0,13	12
Проста реакція, с	0,26	0,02	16	0,27	0,02	15	0,25	0,03	17	0,23	0,02	18
Реакція вибору, с	0,37	0,04	13	0,36	0,03	14	0,36	0,04	14	0,35	0,03	16
Всього балів			178			186			185			219

Примітка. * – Різниця між показниками статистично значима на рівні $p < 0,05$

Як показують дані, ніхто із студентів не пройшов тестування навіть на оцінку “добре” згідно з Державними тестами.

Результати початкового тестування студентів контрольної та експериментальної груп підтвердили дані інших авторів про незадовільний стан фізичної підготовленості студентів ВНЗ, що може негативно впливати на їх подальшу професійно-прикладну фізичну підготовку та успішну виробничу діяльність.

У ході реалізації програми ситуація в експериментальній групі кардинально змінилася на користь учасників експериментальної групи.

Відмічається достовірне поліпшення показників, що характеризують спеціальну фізичну підготовленість студентів експериментальної групи: так результати простої реакції покращують до $0,23 \pm 0,02$ с в експериментальній групі проти $0,27 \pm 0,02$ с в контрольній групі; реакція вибору – $0,35 \pm 0,03$ с в експериментальній групі проти $0,36 \pm 0,03$ с у контрольній групі ($p < 0,05$).

Інтегральний показник спеціальної фізичної підготовленості в контрольній групі поліпшився приблизно до 186 балів, тоді як в експериментальній групі середній показник досяг 219 балів, що підтвердилося і корелює з показниками тестування гостроти зору.

Після експерименту гострота зору в експериментальній групі значно поліпшилася у студентів, які мали досить низькі показники (до 0,4-6,5 %; 0,5-4,8 %; 0,6-3,6 %; 0,7-4,5 %) і незначне поліпшення було у студентів, які мали кращий зір до експерименту (0,8-1,7 %; 0,9-0,4 %).

Водночас напружений режим навчального процесу призвів навіть до погіршення середніх показників гостроти зору в контрольній групі, що ще раз підтвердило нагальність застосування спеціальних моделей фізичних вправ для корекції здорового аналізатору.

Оцінка з теоретичної підготовки в експериментальній групі поліпшився з 3,1 бала до 4,5 бала, а в контрольній групі залишилася на одному рівні.

У шостому розділі "**Аналіз і узагальнення результатів дослідження**" згідно логіки наукового пошуку, аналізу і обговорення поданих у дисертаційній роботі результатів дослідження передбачало оцінку рівня досягнення поставленої мети.

Підтверджена сучасна тенденція розвитку суспільства, яка вимагає реформування системи ППФП студентів ВНЗ (Г.В. Власов, 2010; В.І. Ільїніч, 1999; О.І. Подлесний, 2008; Р.Т. Раєвський, 2003; О.М. Третьяков, 1996).

Отримані статистичні дані дозволили підтвердити дослідження В.А. Антикова, (1996), С.В. Халайджі (2006) які свідчать, що більше половини студентів-випускників мають низький рівень спеціальної психофізіологічної підготовленості, що є і буде проблемою на етапі адаптації до професійної діяльності.

Підтверджено дослідження Г.В. Безверхньої, (2002), В. І. Ільїніча, В. І. Носкова (2002), Т.Ю. Круцевич, (2008), Б.М. Шияна, (1997) та ін., які

стверджують, що стратегію сучасної освіти складає напрямок, основою якого є особистісно-орієнтовані педагогічні технології.

Підтверджено дослідження В.М. Ільїніча, (1999), Л.В. Хрипко, (2003), співвідношення загальної і професійно-прикладної фізичної підготовки може змінюватися залежно від професії.

Важливим результатом підтвердження досліджень є обґрунтування безпечного рівня здоров'я, який пов'язують з діагностичною моделлю енергопотенціалу біосистем (Г.Л. Апанасенко, 2001).

Підтвержене класичне і вагоме визначення здоров'я (В.А. Коваленко, 2002), як фізичного і соціального благополуччя потребує корекції, якщо мова йде про здоров'я професійне. На першому плані в цьому випадку знаходяться показники психофізіологічного стану, які забезпечують взаємодію біологічної складової і соціально-технічного середовища.

Нами розширені дані інших авторів В.М. Ільїніча, (1999), В.Н. Носкова, Р.Т. Раєвського, (2003), що у переважній більшості студентів немає інтересу до занять фізичним вихованням. Основна причина цього – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, які пропонують студенту. Нами розроблено необхідне стимулювання до занять фізичною культурою і ППФП.

Дані анкетування показали і підтвердили дані В.І. Носкова, (2002), що всі студенти незалежно від статі й рівня підготовленості не тільки бажають, а й відчувають потребу в руховій активності, оптимізації психофізичного стану під час навчального процесу. Але обов'язковою умовою при цьому у 96 % респондентів було відмічене бажання мати добровільні й позбавлені зовнішнього примусу комфортні форми занять.

Доповнено дані С.В. Захаріної Є.А., (2008), що на успіх в системі фізичного виховання, а разом і в ППФП можна розраховувати тільки в тому випадку, коли максимально задіяний потенціал самоуправління. Тобто необхідно наблизити управління ППФП до природної організації.

Новими даними є:

- обґрунтування особистісно-орієнтованого підходу на основі антропних технологій проектування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ відповідно до спеціальності, визначені якісні характеристики за всіма групами спеціальностей;
- систематизація напрямків підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах згідно з вимогами до психофізіологічних особливостей професійної діяльності, на основі якої відокремлено шість відповідних груп, а саме: інформаційно-логічна, екстремальна, творчо-образна, технічна, природничо-аграрна, комунікативна;
- обґрунтування і розробка концепції проектування інноваційних технологій професійно-прикладної фізичної підготовки студентів шести груп спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, що обумовлює використання інтегрованої системи,

яка спрямована на формування готовності до діяльності у рамках не окремої спеціальності, а групи спеціальностей;

- розвиток і конкретизація положення про предметні функції ППФП студентів ВНЗ, обґрунтовано принципи і розкрито шляхи системно-синергетичної реалізації проектування професійно-прикладної фізичної підготовки;
- розроблено алгоритм проектування професійно-прикладної фізичної підготовки, моделі розвитку спеціальних психофізіологічних якостей і технологію їх використання в системі програмування;
- дані кількісні характеристики основних інтегральних показників структури функціональної підготовки спеціалістів економічного профілю, розроблено шкали оцінок спеціальної фізичної підготовленості студентів;
- доповнені дані по формуванню особливостей мотивації студентів до занять фізичною культурою і спортом, стан рухової активності, рівень фізичного розвитку, соматичного здоров'я, взаємозв'язків між соматичним здоров'ям і фізичною підготовленістю;

ВИСНОВКИ

1. Дослідження проблем організації ППФП студентів на основі аналізу літературних джерел, практичного досвіду роботи дозволило визначити причини неефективності її функціонування, зокрема:

- відсутня концепція системи ППФП у ВНЗ, а існуючі підходи потребують нового трактування мети, завдань і принципів фізичного виховання;
- відсутня систематизація спеціальностей у відповідності до ППФП;
- в основу організації навчального процесу покладений нормативний авторитарний командний підхід;
- відсутня науковообґрунтована система модельних нормативів спеціальної фізичної підготовленості у відповідності з групою спеціальностей;
- відсутні навчальні програми з ППФП;
- відсутній алгоритм побудови навчального процесу згідно з вимогами ТМФВ і методики розвитку психофізіологічних якостей у річному циклі навчального року і протягом навчання;
- наявний низький організаційний рівень ППФП на всіх рівнях управління;
- відсутні науковообґрунтовані підходи щодо формування мотивації до занять ППФП;
- наявна незацікавленість викладачів в інноваційних підходах до побудови ППФП студентів на антропних технологіях.

Розв'язання проблеми створення концепції науково-методичного обґрунтування системи ППФП студентів ВНЗ з метою поліпшення підготовки фахівців для виробництва є досить актуальною і має великий практичний і

науковий інтерес. У зв'язку з цим перед ППФП, як основою спеціальної фізичної підготовки фахівців, висувуються нові завдання, які потребують розробки сучасних технологій організації системи ППФП у ВНЗ.

2. Аналіз досвіду і сучасних проблем ППФП студентів у ВНЗ свідчить про відсутність ефективного цілеспрямованого навчально-тренувального процесу, який повинен забезпечувати реалізацію обґрунтованої програми ППФП пов'язаний з наступними обставинами:

- відсутністю ефективною системи ППФП, яка досягає поставлених цілей і результати, якої можливо оцінити;
- відсутністю довгострокових цілей і узгодженості з основними виробничими вимогами до психофізіологічної підготовленості спеціалістів на підприємстві, фірмі, установі;
- відсутності синтезації принципів у систему єдиного процесу ППФП, що ставить під сумнів ефективність функціонування системи підготовки фахівців у ВНЗ;
- неефективність системи ППФП з її нормативно-командним підходом, більше половини випускників вищих навчальних закладів фізично неспроможні якісно працювати на виробництві;

Досвід і дослідження дозволяють визначити основні вимоги, компетенції, обсяг знань у викладачів, які зможуть забезпечити ефективну ППФП, а саме володіння методикою системного аналізу, тестування психофізичного стану, теоретичні і практичні знання з сучасних проблем ППФП.

3. Аналіз сучасного стану організації системи ППФП студентів дозволив визначити передумови та перспективи формування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів за різними групами спеціальностей, серед яких слід зазначити наступні:

- вдосконалення організаційної структури, яка передбачає взаємодію адміністрації ВНЗ, базових підприємств, викладачів, студентів;
- розробка науковообґрунтованих підходів до формування мотивації до занять ППФП;
- вдосконалення навчально-педагогічного процесу, шляхом створення синергетичних педагогічних технологій;
- розробка модельних нормативів психофізіологічної підготовленості за спеціальностями;
- розробка навчальної програми ППФП.

4. На основі аналізу досліджень у сферах психології, біології, анатомії, фізіології, біохімії, об'єднавши практичну діяльність, теорію і методику фізичного виховання з об'єктом праці в одне ціле, на основі предметної професійної діяльності визначено і згруповано напрями спеціальностей для системи ППФП.

Різні напрями підготовки спеціалістів відповідно до стандартів вищої освіти в результаті аналізу схожості і відмінності професійних вимог нами було

систематизовано і згруповано у шість груп спеціальностей: інформаційно-логічна, комунікативна; творчо-образна; технічна; екстремальна; природничо-аграрна.

Так, для *інформаційно-логічної групи спеціальностей* характерні переважно інформаційні технології: аналіз, координація, визначення можливостей і використання вже існуючих алгоритмів завдань, робота з інформацією, числами, текстами, умовними знаками, формулами.

Для *комунікативної групи спеціальностей* характерні переважно соціальні, спортивні, економічні технології. Великі вимоги висуваються до комунікативних умінь, розвинутості каналів вербального і невербального спілкування, тілесної координації, професійної компетентності.

Для *творчо-образної групи спеціальностей*, особливо хореографії, естрадно-циркового мистецтва характерні чергування періодів дій незначного навантаження і досить високої рухової активності.

Для *технічної групи спеціальностей* характерні переважно виробничі технології. Управління не тільки технікою, але і висококваліфікованими колегами вимагає постійного вдосконалення професійних знань і пошуку ефективних форм керівництва колективами, групами спеціалістів.

Для *екстремальної групи спеціальностей* характерні підвищені вимоги до рівня фізичної і психофізіологічної підготовки. Вимоги до представників військових спеціальностей підвищуються у зв'язку з поступовим переходом Збройних сил на контрактну основу, за програмою їх реформування.

Для *природничо-аграрної групи спеціальностей* характерні екологічні, аграрні, водоземельні технології. Більшість робочого часу представники професій цього напрямку проводять в населених пунктах і місцевостях, де відсутні елементарні побутові зручності. Ритм і режим праці відсутні, праця, як правило, неритмічна, ненормована і нерегламентована.

5. Побудована концепція проектування інноваційних технологій ППФП студентів шести груп спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах. Ця підготовка буде проводитися за цілісною інтегрованою системою, яка спрямована на формування готовності до діяльності у рамках не окремої спеціальності, а групи спеціальностей.

Науково-теоретичне обґрунтування проектування концепції ППФП дозволило визначити проблеми на вирішення яких вона спрямована, а також мету, інноваційні підходи до побудови ППФП, стратегічне визначення проблеми, проект майбутньої програми, ресурсне забезпечення, алгоритм дій.

Науково-теоретичне обґрунтування концепції інноваційної програми ППФП дозволило визначати ознаки реальних змін, функції програми, проблеми рішення у відповідності зі спеціальністю, на які вона орієнтована, нововведення, стратегічне визначення проблем проекту майбутньої програми, кадрове та ресурсне забезпечення, план дій, здійснено проект інноваційної програми, який забезпечує покращення всіх складових.

6. Розроблено алгоритм використання моделей засобів з розвитку спеціальних фізичних якостей у відповідності з ТМФВ.

В руслі Болонського процесу на основі формування самоуправління у студентів, навиків і умінь самостійних занять, використано особистісно-центровані та кредитно-модульні технології.

Врахування інтересів сформованості мотивації рівня фізичної підготовленості та інших внутрішніх і зовнішніх факторів дає можливість створити ефективну систему ППФП студентів.

На першому етапі передбачено анкетування всіх студентів з метою безпосереднього отримання інформації про рівень досягнень у фізичній підготовленості і спорті, про рівень теоретичної і методичної підготовленості, про досвід занять фізичними вправами, життєвий руховий режим, перенесені захворювання і травми, уявлення про актуальність системи ППФП.

За допомогою анкетування визначаються види спорту, коли і де бажають займатися студенти.

На другому етапі студентам у відповідності з вимогами професіограми по спеціальності і за бажанням студентів пропонується великий вибір моделей засобів з різних видів спорту для розвитку спеціальних фізичних якостей.

7. Експериментальна перевірка розробленого алгоритму проектування професійно-прикладної фізичної підготовки на прикладі студентів економічних спеціальностей показала свою ефективність, яка проявляється у:

- збільшенні рухового режиму у студентів з 4 до 10 годин на тиждень;
- формуванні мотивації студентів до виконання програми ППФП, поліпшенні показника інтегрованого середнього балу успішності з фізичного виховання з 3,1 до 4,6 (відповідно до 5-бальної шкали);
- поліпшенні середньої оцінки теоретичних знань ППФП з 3,1 до 4,9 бали;
- поліпшенні середнього інтегрованого показника спеціальних фізичних якостей в експериментальній групі з 185 до 219, відповідно в контрольній групі з 178 до 186 балів;
- достовірному поліпшенні функціонування зорового аналізатора студентів в експериментальній групі на 21,5 %, а у контрольній навіть погіршилося на 0,6 %;
- реалізованість кар'єрних очікувань у студентів-випускників зросла з 56 % до 97 %.

8. Розроблено систему управління процесом програмування ППФП студентів ВНЗ на основі алгоритму, який передбачає поділ процесу підготовки на етапи (логічно завершені фрагменти підготовки) – кроки і покроковий контроль. Після проходження кожного кроку здійснюється контроль, тестування, діагностика, за підсумками яких встановлюється рівень фактичного стану психофізіологічної підготовленості студентів і хід процесу ППФП на даному етапі, на основі зворотного зв'язку здійснюється корекція процесу ППФП.

9. Обґрунтовані завдання і зміст моделей засобів і режимів розвитку психофізіологічних спеціальних якостей ППФП, швидкості, швидкісної витривалості, вибухової сили, динамічної сили, максимальної сили, загальної витривалості, силової витривалості, спритності, гнучкості, статичної витривалості, релаксації – які специфічні для різних груп спеціальностей. Розроблена технологія розвитку якостей, яка враховує різний рівень психофізіологічної підготовленості, сформованість мотивації у студентів, стану і умов спортивної бази вищого навчального закладу, бажань та місце проживання студентів, гендерних та інших особливостей і здійснюється у відповідності з вимогами професіограми за групою спеціальностей.

11. Розроблена концепція теоретико-методичного обґрунтування ППФП, впроваджена і перевірена на практиці і рекомендується в систему фізичного виховання студентів ВНЗ різних груп спеціальностей. Сприяла підвищенню ефективності процесу фізичного виховання на уроках, самостійних заняттях, вдосконаленню організаційної структури в системі ВНЗ – виробництво. Концепція також з поліпшенням спеціальної фізичної підготовленості студентів забезпечує покращенню інших складових здоров'я – психічного і соціального. Для реалізації соціального принципу системи фізичного виховання пріоритету потреб, мотивів, інтересів нами розроблена технологія формування мотивації до занять ППФП, яка сприяла поліпшенню рівня знань і творчої активності особистості, формування у студентів елементів самоуправління. Тестування рівня теоретичних знань показали, що студенти експериментальної групи мають достовірно ($p < 0,05$) вищі показники рівня теоретичних знань з ППФП і прагнення до систематичних занять руховою активністю.

Перспективи подальших досліджень передбачають розробку комп'ютерних програм ППФП студентів ВНЗ у відповідності з групами спеціальностей.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: Монографія / Л.П. Пилипей – Суми: «ДВНЗ УАБС НБУ», 2009. – 312 с.

Статті в спеціалізованих видавництвах ВАК України

2. Пилипей Л.П. Дослідження актуальності та перспектив розвитку аеробіки та фітнесу в УАБС НБУ / Л.П. Пилипей // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2005. – № 8. – С. 19 – 24.
3. Пилипей Л.П. Актуальність сучасних силових видів спорту для системи ППФП у ВНЗ / Л.П. Пилипей, Т.Ю. Круцевич // Спортивний вісник, Придніпров'я: 2006. - № 2. – С-51-55. *Особистий внесок здобувача*

полягає в проведенні дослідження актуальності сучасних силових видів спорту для системи ППФП у ВНЗ.

4. Пилипей Л. П. Використання антропних технологій для організації професійно-прикладної фізичної підготовки студентів /Л.П. Пилипей. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – Київ: 2006. – № 2. – С. 61 – 65.
5. Пилипей Л.П. Використання гуманістичного підходу при створенні умов для професійно-прикладної фізичної підготовки студентів / Л.П. Пилипей // 36 наукових праць «Молода спортивна наука». – Вип. 10. – Т.ІІ. – Львів: 2006. – С. 299 – 304.
6. Пилипей Л. П. Проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ економічних спеціальностей / Л. П. Пилипе // Науково-теоретичний журнал «Теорія і методика фізичного виховання і спорту». – Київ: 2006. – № 4. – С. 31 – 33.
7. Пилипей Л. П. Професіограма випускників Української академії банківської справи у відповідності з кар'єрними очікуваннями / Л. П. Пилипей // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2006. – № 9. – С. 20 – 22.
8. Пилипей Л. П. Професіограма спеціалістів банківської справи як модельно-цільова характеристика фізичної підготовки студентів / Л. П. Пилипей // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник статей Харківського художньо-промислового інституту. – Харків: 2006. – № 5. – С. 71 – 75.
9. Пилипей Л.П. Експериментальна оцінка проектування засобів професійно-прикладної фізичної підготовки студентів УАБС НБУ / Л.П. Пилипей, Ю. О. Остапенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2007. – № 11. – С. 172 – 175. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні дослідження експериментальної оцінки проектування засобів ППФП студентів.*
10. Пилипей Л. П. Оптимальний руховий режим при проектуванні ППФП студентів ВНЗ економічного профілю. / Л. П. Пилипей, В.В. Остапенко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2007. – № 12. – С. 28 – 31. *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні ефективності рухового режиму при проектуванні ППФП студентів ВНЗ економічного профілю.*
11. Пилипей Л. П. Системний підхід до створення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ / Л. П. Пилипей // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2007. – № 4. – С. 119 – 124.
12. Пилипей Л.П. Актуальність теорії функціонування зорового аналізатора в руслі проектування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів / Л.П. Пилипей // Педагогіка, психологія і медико-біологічні

- проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2008. – № 7. – С. 21 – 26.
13. Пилипей Л. П. Ефективність особисто орієнтованої програми зі степ-аеробіки для професійно-прикладної фізичної підготовки / Л. П. Пилипей, Н. В. Петренко // Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2008. – № 8. – С. 121 – 124. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні дослідження ефективності використання засобів степ-аеробіки для створення ППФП.*
  14. Пилипей Л. П. Проблеми підходів до професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ / Л. П. Пилипей // Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2008. – № 10. – С. 89 – 93.
  15. Пилипей Л. П. Проблемне поле професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ в руслі Болонського процесу / Л. П. Пилипей // Спортивний вісник. Придніпров'я: 2008. – № 4. – С. 226-229.
  16. Пилипей Л. П. Профілювання фізичних якостей у відповідності з ППФП ВНЗ різних спеціальностей / Л. П. Пилипей // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2008. – № 4. – С. 253-257.
  17. Пилипей Л. П. Розумова працездатність протягом навчального дня – необхідна передумова професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ / Л. П. Пилипей // Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: 2008. – № 2. – С. 104 – 107.
  18. Пилипей Л. П. Систематизація напрямків підготовки спеціалістів у ВНЗ згідно з вимогами до професійно-прикладної фізичної підготовки / Л. П. Пилипей // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Науково-теоретичний журнал. – Київ: 2008. – № 1. – С. 56 – 64.
  19. Пилипей Л. П. Ефективність проектування ППФП на основі сформованості мотиваційної сфери у студентів / Пилипей Л. П. // Збірник наукових праць з галузі фізичної культури та спорту «Молода спортивна наука України» – Львів: 2009, Вип. 13, Т.2. – С. 131-138.
  20. Пилипей Л. П. Експериментальна перевірка впливу засобів ППФП на функціонування зорового аналізатора студентів ВНЗ / Пилипей Л. П. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2009, № 3. – С. 222-225.
  21. Пилипей Л. П. Моделювання ППФП студентів ВНЗ // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: 2009, № 4. – С. 145-148.
  22. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів засобами хокею на траві / Л. П. Пилипей, М.С. Шаповал – Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. – Харків: 2010, № 1. – С. 100-104. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні дослідження ефективності використання засобів з*

хокею на траві для створення ППФП студентів ВУЗу.

23. Пилипей Л.П. Дослідження рівня психофізичного стану студентів протягом учбового дня / Л.П. Пилипей // IX Міжнародний науковий конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх". – Київ: 2005. – С. 175 – 176.
24. Пилипей Л.П. Психолого-педагогические проблемы профессионально-прикладной физической подготовки специалистов, работающих в системе «человек-компьютер» /Л.П. Пилипей, Ю.А. Остапенко/ IXV Міжнародний науковий конгрес «Олімпійський спорт і спорт для всіх». – Київ: 2010. – С. 490 *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні психолого-педагогічних проблем ППФП студентів.*

Праці опубліковані в інших виданнях

25. Пилипей Л. П. Оптимізація тижневого рухового режиму студентів УАБС / Л. П. Пилипей // Молодь третього тисячоліття і гуманітарні проблеми і шляхи їх рішення. – Одеса: ОДУ, 2000, Т. 2. – С. 44 – 48.
26. Пилипей Л. П. Особливості організації навчально-виховного процесу студентів Української академії банківської справи / Л. П. Пилипей // Збірник наукових праць і проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка «Педагогічні основи навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти України». – Харків: 2004. – С. 175 – 181.
27. Пилипей Л. П. Особливості фізичного виховання при підготовці спеціалістів банківської, фінансової і юридичної справи /Л.П. Пилипей // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в Україні. – Суми: Ініціатива, 2000. – С. 11 – 14.
28. Пилипей Л. П. Удосконалення підготовки фахівців банківської та фінансової справи на основі оптимізації режиму студентів економічного профілю / Л. П. Пилипей // Збірник наукових праць України «Проблеми і перспективи розвитку фінансово-банківської системи». – Суми: ЛТД ВВП «Мрія-1», 2001. – Т.6. – С. 11 – 13.

Навчальні посібники

29. Пилипей Л.П. Фізичне виховання. Навчально-методичний посібник для самостійних занять з фізичної культури для студентів 1-5 курсів /Л.П. Пилипей – Суми: УАБС, 1997. – 93 с.

Методичні розробки

30. Пилипей Л.П. Методичні рекомендації для розвитку фізичних якостей / Л. П. Пилипей. – Суми: ВВТ «Мрія-1», ЛТД: УАБС НБУ, 1997. – 24 с.

АНОТАЦІЯ

Пилипей Л.П. Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2010.

Дисертація присвячена проблемі обґрунтування теоретико-методичних основ професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вузів.

Для проектування інноваційної програми ППФП нами зроблений аналіз сучасного стану системи ППФП.

Встановлена необхідність кардинальної перебудови системи ППФП студентів ВНЗ, впровадження інноваційних підходів та сучасних педагогічних особисто орієнтованих технологій організації ППФП.

Метою роботи була розробка концепції проектування системи ППФП студентів ВНЗ.

Науково-теоретичне обґрунтування проектування концепції ППФП студентів ВНЗ дозволило визначити ознаки реальних змін, функцій програми, проблеми на рішення яких вона зорієнтована, мету нововведення, стратегічне визначення проблеми, проект майбутньої програми, кадрове ресурсне забезпечення, план дій.

Розроблено відповідну концепцію проектування і технології її реалізації в вузах й експериментально перевірено ефективність останньої. Здійснено систематизацію напрямків підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах згідно з вимогами до психофізіологічних особливостей професійної діяльності, на основі якої відокремлено шість відповідних груп, а саме: інформаційно-логічна, екстремальна, творчо-образна, технічна, природничо-аграрна, комунікативна.

Інноваційно педагогічні технології спрямовані на формування мотивації до занять ППФП, підвищення рівня знань з предмету фізичного виховання, оновлення змісту освіти у ВНЗ, вдосконалення навчального процесу – нових підходів до проведення занять в режимі навчального дня у ВНЗ, системи самостійних занять фізичними вправами, технології взаємодії ВНЗ і підприємства.

Експериментальне дослідження показує ефективність запропонованої інноваційної технології ППФП студентів ВНЗ.

Ключові слова: студенти, ППФП, проектування, гуманізація, концепція, алгоритм, систематизація, синергетичний підхід, функціональна асиметрія мозку, група спеціальностей, мотивація, модель.

Пилипей Леонид Петрович. Теоретико-методические основы профессионально-прикладной физической подготовки студентов высших учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук з физического воспитания и спорта по специальности 24.00.02 – Физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2010.

Диссертация посвящена проблеме обоснования теоретико-методических основ профессионально-прикладной физической подготовки студентов вузов.

Анализ специальной методической литературы, а также обобщение опыта ведущих специалистов показал, что существует проблема отсутствия целостной системы ППФП, потому что систематизировано лишь отдельные аспекты научного знания.

Выявлена необходимость кардинальной перестройки системы ППФП студентов, внедрение инновационных подходов и современных педагогических личностно ориентированных технологиях организации ППФП.

Целью работы является разработка концепции проектирования концепции ППФП студентов вузов.

Научно теоретическое обоснование проектирования концепции ППФП студентов дало возможность определить признаки реальных изменений, функций программы, проблемы на решение каких она ориентирована, цель нововведения, стратегическое определение проблемы, проект будущей программы, кадровое ресурсное обеспечение, план действий.

Разработана специальная концепция проектирования и технологий ее реализации в вузах и экспериментально проверенная эффективность последней. Осуществлена систематизация направлений подготовки специалистов в вузах в соответствии с требованиями к психофизиологическим особенностям профессиональной деятельности, на основе которых выделены шесть соответствующих групп, а именно: информационно-логическая, экстремальная, творчески-образная, техническая, природо-аграрная, коммуникативная.

Инновационно-педагогическая технология направлена на формирование мотивации к занятиям ППФП, повышения уровня знаний по предмету физическое воспитание, обновления содержания образования в вузе, совершенствованию учебного процесса, новых подходов к проведению занятий в режиме учебного дня в вузе, системы самостоятельных занятий физическими упражнениями, технологий взаимодействия вуза и предприятия.

Разработаны практические рекомендации, содержание моделей, средств и режимов развития психофизиологических^{е1} специальных качеств в ППФП: скорости, скоростной выносливости, взрывной силы, динамической силы, максимальной силы, общей выносливости, силовой выносливости, ловкости, гибкости, статистической выносливости, релаксации и другие которые специфические для разных групп специальностей.

Апробирована технология развития качеств, которая учитывает разные уровни психофизиологической подготовленности, сформированность мотивации у студентов, состояние и условия спортивной базы ВНЗ, желаний и места жительства студента, гендерные и другие особенности которого осуществляется в соответствии с требованиями професиограммы по группам специальностей.

Экспериментальное исследование показывает эффективность предлагаемых инновационных технологий ППФП студентов вузов.

Ключевые слова: студенты ППФП, проектирование, гуманизация, концепция, алгоритм, систематизация, синергетический подход, функциональная асимметрия мозга, группа специальностей, мотивация, модель.